

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора педагогічних наук, професора АМЕЛІНОЇ Світлани Миколаївни на дисертацію МАКХУЛІ ІХАБА на тему «Формування готовності майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей до роботи в умовах поліетнічного освітнього середовища», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії наук з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка за спеціальністю 015 – Професійна освіта (за спеціалізаціями)

Особливості розвитку суспільства на сучасному етапі зумовлюють безпрецедентне загострення багатьох соціальних проблем, стан яких позначається на освітній сфері і вимагає відповідного реагування з боку як представників адміністрації закладів освіти, так і вчителів, безпосередньо задіяних у освітньому процесі. Одним із соціальних викликів сьогодення стало питання співпраці, навчання і взаємодії у поліетнічному освітньому середовищі. Для ефективної професійної діяльності сучасний вчитель має бути здатним орієнтуватися в такому середовищі, взаємодіяти з представниками інших культур, створювати атмосферу толерантності та взаємоповаги під час навчання класів з багатонаціональним складом. Саме тому тема дисертаційного дослідження Макхулі І. «Формування готовності майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей до роботи в умовах поліетнічного освітнього середовища» є своєчасною і актуальною.

Наукова новизна дисертаційного дослідження полягає в тому, що, вперше науково обґрунтовано, розроблено та експериментально перевірено педагогічну технологію формування готовності майбутніх учителів до роботи в умовах поліетнічного освітнього середовища як взаємопов'язану сукупність форм, методів і засобів освітнього процесу, об'єднаних спільною метою функціонування та єдністю реалізації, яка здійснює педагогічний вплив на підготовку майбутніх учителів до роботи в умовах сучасного багатонаціонального соціуму та гарантує досягнення кінцевого результату дослідження; технологію подано у вигляді чотирьох блоків: цільового, теоретико-методологічного, організаційно-змістового та діагностико-

результативного; уточнено понятійно-категоріальний апарат (дефініції «готовність майбутнього вчителя до роботи в умовах поліетнічного освітнього середовища», «технологія формування готовності майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей до роботи в умовах поліетнічного освітнього середовища»), структуру готовності майбутніх учителів до роботи в умовах поліетнічного освітнього середовища (мотиваційний, когнітивний, операційний, рефлексивний і творчий компоненти); критерії та показники сформованості цієї готовності; удосконалено зміст, форми й методи формування готовності майбутніх учителів до роботи в умовах поліетнічного освітнього середовища.

Відзначимо практичне значення дослідження, яке, зокрема, полягає в оновленні змісту низки навчальних дисциплін («Історія України», «Етнопедагогіка», «Вікова та педагогічна психологія», «Релігієзнавство», «Історія педагогіки», «Педагогічні технології», «Культурологія»); розробці дисципліни за вибором «Поліетнічний освітній простір», метою якої є ознайомлення майбутніх учителів з культурою, мистецтвом, релігією, традиціями, побутом національних меншин України, формування готовності до роботи в умовах поліетнічного освітнього середовища; оновленні змісту педагогічної практики на науково-дослідній роботі студентів; адаптації пакету діагностичних матеріалів для визначення рівня готовності майбутніх учителів до роботи в умовах поліетнічного освітнього середовища.

Варто також відмітити ретельний аналіз наукових джерел, здійснений дисертантом для виконання завдання щодо виявлення ступеня розробленості проблеми формування готовності майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей до роботи в умовах поліетнічного освітнього середовища за окремими напрямками, а саме: філософська, соціологічна, історична, психологічна література, що дозволило розкрити світоглядні передумови розвитку поліетнічного освітнього середовища як міждисциплінарного педагогічного феномену; історико-педагогічні витoki підготовки педагогів до роботи в закладах освіти національних меншин у вітчизняній та зарубіжній

педагогічній теорії та практиці, на основі яких виокремлено напрями наукового пошуку, зокрема, становлення та розвиток освіти національних меншин в Україні, дослідження освіти різних національностей, особливостей освіти національних меншин у поліетнічному суспільстві, порівняльно-педагогічний аналіз розвитку освіти національних меншин у зарубіжних країнах тощо; джерела практичного спрямування, вивчення яких сприяло окресленню особливостей підготовки майбутніх педагогів до роботи в ЗДО і ЗЗСО національних меншин, використання етнопедагогіки в освітньому процесі ЗВО, організації освітнього процесу в умовах поліетнічного освітнього середовища.

Розгляд праць науковців з проблеми дослідження став основою для виокремлення і уточнення базових понять, що дозволило здобувачеві чітко визначитись із тлумаченням таких педагогічних феноменів, як «готовність», «професійна готовність», «готовність до роботи в умовах поліетнічного освітнього середовища».

Суттєвим напрацюванням у вищезазначеному контексті вважаємо авторське трактування готовності майбутнього вчителя до роботи в умовах поліетнічного освітнього середовища, під яким дисертант розуміє інтегративну якість особистості, що характеризується наявністю потреби особистості в етнічній толерантності, культурі міжнаціонального спілкування, попередженні міжетнічних конфліктів, подоланні негативних етнічних стереотипів; високим рівнем оволодіння знаннями, необхідними для продуктивної та творчої самореалізації майбутнього педагога в багатонаціональному суспільстві; сформованістю умінь та особистісних якостей, що дозволяють здійснювати взаємодію з представниками різних національностей, ураховуючи їх цінності, з повагою ставитися до міжкультурних відмінностей та будувати міжкультурний діалог. Сприймаючи готовність майбутнього вчителя до роботи в умовах поліетнічного освітнього середовища як інтегративне системне новоутворення, автор, однак, акцентує увагу на його структурних елементах, якими є мотиваційний, когнітивний,

операційний, рефлексивний і творчий компоненти. Відповідно розроблено і критерії готовності майбутніх учителів до роботи в умовах поліетнічного освітнього середовища: мотиваційний, когнітивний, операційний, рефлексивний, творчий.

На окреме схвалення заслуговує прийняте автором рішення реалізувати формування готовності майбутніх учителів до роботи в умовах поліетнічного освітнього середовища шляхом розроблення, запровадження й експериментальної перевірки спеціальної технології. Такою технологією є, на думку Макхулі І., взаємопов'язана сукупність форм, методів і засобів освітнього процесу, об'єднаних спільною метою функціонування та єдністю реалізації, яка здійснює педагогічний вплив на підготовку майбутніх учителів до роботи в умовах сучасного багатонаціонального соціуму та гарантує досягнення кінцевого результату дослідження. Зазначену технологію дисертант представляє як взаємопов'язану систему, що складається з цільового, теоретико-методологічного, організаційно-змістового та діагностико-результативного блоків. Для впровадження педагогічної технології формування готовності майбутніх учителів до роботи в умовах поліетнічного освітнього середовища автор передбачив орієнтаційно-мотиваційний, діяльнісний, оцінно-рефлексивний етапи. На кожному з цих етапів пропонується застосовувати відповідні методи.

Позитивно оцінюємо діяльність дисертанта щодо визначення концептуальних положень своєї наукової роботи. Учні закладів загальної середньої освіти вважаються, перш за все, представниками поліетнічного (полікультурного, багатонаціонального) освітнього середовища, що, безсумнівно, накладає чіткі вимоги до вивчення та вшанування не лише історії, культури, традицій, релігії конкретного етносу, а й всієї країни. Успішність підготовки вчителя до роботи в школі, в якій навчаються представники різних національних меншин України, виражається в тому, наскільки педагог готовий виховувати в учнів почуття людської та національної гідності, вчити збереженню та розвитку національних мов і культур. Підготовка майбутніх

учителів до роботи в умовах поліетнічного освітнього середовища є тим своєрідним стрижнем педагога, що характеризує його загальнокультурні, психолого-педагогічні, професійні, етнокультурні компетентності, що відповідають загальнолюдським та етнонаціональним цінностям. Професійна підготовка майбутніх учителів до роботи в умовах поліетнічного освітнього середовища має передбачати необхідні знання про історію, релігію, культуру, традиції свого та інших народів, розуміння сутності етнокультурних процесів, що відбуваються в Україні. Гуманітарний складник освітнього процесу дає людині простір для формування власної точки зору, здатності самостійно оцінити складні реалії сучасного життя та практично використати знання і навички.

Нам імпонує організація дисертантом педагогічного експерименту, який він здійснював за констатувальним і формувальним етапами. Зазначимо, що аналіз результатів дослідження показав, що після завершення формувального етапу експерименту суттєво зросли рівні сформованості готовності майбутніх учителів до роботи в умовах поліетнічного освітнього середовища. Аналіз експериментальних даних виявив, що контрольна й експериментальна групи суттєво відрізняються за своїми показниками достовірно, і зміни, зафіксовані в експериментальній групі наприкінці формувального експерименту, є статистично значущими порівняно з констатувальним етапом, що надає підстави для висновку про те, що ефективним є формування готовності майбутніх учителів до роботи в умовах поліетнічного освітнього середовища за умов її організації шляхом педагогічної технології.

Водночас, не дивлячись на досягнення й позитивні риси, робота Макхулі І. викликає низку зауважень та побажань:

1. Уважаємо, що доцільно було б структурувати дисертаційну роботу за трьома розділами, а не за двома, як це зроблено. У цьому випадку можна було б виокремити третій розділ, у якому варто було б повністю сконцентрувати усю експериментальну діяльність проведеного дослідження.

2. У науковій новизні потрібно конкретизувати, як саме удосконалено зміст, форми й методи формування готовності майбутніх учителів до роботи в умовах поліетнічного освітнього середовища, представивши свої напрацювання у сконцентрованому вигляді.

3. На нашу думку, важливо було б детальніше висвітлити вплив як державної політики, так і громадських організацій на організацію освітнього процесу в загальноосвітніх закладах, де склад учнів є поліетнічним.

4. Розробляючи концептуальні положення, на які спирається дослідження, доречно було б врахувати й у подальшому, відповідно, імплементувати перспективний європейський досвід щодо форм і методів роботи вчителів в умовах поліетнічного освітнього середовища, оскільки країни, де значна частина населення має імміграційне походження, накопичили досить корисні теоретичні й практичні напрацювання в цьому аспекті.

5. На наш погляд, додатки переобтяжені різноплановою інформацією, і тому деякі з них є надлишковими – зокрема, список публікацій здобувача, відомості про апробацію результатів дисертації, показники та критерії готовності майбутніх учителів до роботи в умовах поліетнічного освітнього середовища тощо. Оскільки аналогічні дані є у дисертації, їх представлення у додатках вважаємо зайвим.

6. У тексті дисертації трапляються деякі мовні помилки та стилістичні огріхи.

Проте висловлені зауваження мають дискусійний характер та не впливають на високий науковий рівень, новизну та достовірність результатів дисертації Макхулі І.

Дисертаційне дослідження Макхулі І., основні наукові положення якого висвітлені в 17 наукових працях дисертанта, які є одноосібними, та отримані автором науково обґрунтовані результати засвідчують ефективність проведеного дослідження.

Таким чином, є всі підстави стверджувати, що дисертація **Макхулі Іхаба** на тему **«Формування готовності майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей до роботи в умовах поліетнічного освітнього середовища»** вимогам пп. 9,11,12,14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 р. зі змінами та доповненнями Кабінету Міністрів України № 656 від 19 серпня 2015 р., № 1159 від 30.12.2015 р., а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії наук з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка за спеціальністю 015 – Професійна освіта (за спеціалізаціями).

Офіційний опонент:

Доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри іноземної філології і перекладу
Національного університету біоресурсів
і природокористування України

С.М. Амеліна

